

Stručni rad

INFORMIRANOST PEDAGOŠKIH RADNIKA ZA RAD S DAROVITOM DJECOM U SLOVENIJI

Anja Valenčič Štembergar, mag. prof. inkluzivne pedagogije

OŠ Jelšane

Sažetak

U Sloveniji predstavlja koncept otkrivanja i rada s darovitom djecom problem jer je preširok. Iz toga proizlazi da se u Sloveniji postotak darovite djece kreće oko 25 % (Bezič i Deutch, 2011.), što je previsoko u usporedbi s prosjecima drugih europskih zemalja (3 – 10 %) i Sjedinjenih Američkih Država (2 – 15 %) [5]. Veliki problem rada s darovitom djecom predstavlja također neosposobljenost pedagoških radnika da otkriju darovitu djecu [2]. Zaključujemo da je većina pedagoških radnika nedovoljno osposobljena za otkrivanje i rad s darovitom djecom. Zbog toga smo s istraživanjem željeli utvrditi osposobljenost pedagoških radnika za rad s darovitim učenicima.

Ključne riječi: darovita djeca, identifikacija darovite djece, sposobnost pedagoških radnika za rad s darovitom djecom, istraživanje o osposobljenosti

1. Uvod

U svijetu ne postoji jedinstvena definicija darovitosti, zbog toga broj identificirane darovite djece također varira. Tako ih je SAD oko 2 – 15 %, dok ih je u Sloveniji identificirano 10 – 25 % [3].

Jedna od definicija darovitosti definira »djecu sposobnu visokih postignuća koja su to već dokazala i imaju li potencijal za visoka postignuća u bilo kojem od sljedećih područja, bilo u jednom ili u kombinaciji [6]: opće intelektualne sposobnosti, specifične sposobnosti učenja, kreativno ili produktivno razmišljanje, vještine vođenja, umjetničke sposobnosti, psihomotorne sposobnosti«.

Samo površno razumijevanje definicije darovitosti može nas dovesti do neadekvatnog prepoznavanja darovite djece, nepravilnosti u radu s njima i brojnih drugih problema.

U literaturi je moguće čitati kritike u vezi slovenskog koncepta otkrivanja i rada s darovitom djecom jer se pretpostavlja da je preširoko koncipiran. Iz toga proizlazi da je u Sloveniji veći postotak talentirane djece nego drugdje u svijetu. U europskim zemljama u prosjeku se identificira između 3 i 10 % darovitih učenika [5], u Sjedinjenim Američkim Državama između 2 i 15 % [5], dok se u Sloveniji taj postotak kreće oko 25 % [1].

Veliki postotak identificiranih učenika može nam reći da je koncept otkrivanja darovite djece u Sloveniji preširok i postavlja se pitanje koliko od te djece je zapravo darovito. Prema njenom mišljenju, razlozi za ovaj visoki postotak mogu biti uglavnom objektivnost i valjanost ljestvica ocjenjivanja za nastavnike, kompetentnost nastavnika za procjenu darovitosti [5].

Dakle, darovito dijete može biti dijete koje samo nastavnik identificira kao darovito. Postavlja se pitanje jesu li nastavnici dovoljno kvalificirani za otkrivanje i rad s darovitom djecom.

Otkrivaju naime da nastavnici nisu dovoljno osposobljeni za otkrivanje darovite djece jer ih u postupku identifikacije dosta propuste, dok darovitost pripisuju nedarovitim učenicima, najčešće konformističkim. Istraživanje iz 1974. godine [2] pokazuje da su nastavnici u procesu identifikacije kao darovite ocijenili 58 učenika, od čega ih je bilo samo 13 uistinu darovitih.

Navodimo najvažnije razloge nesposobnosti nastavnika da prepozna darovitu djecu [2]:

- nastavnici izjednačavaju školski uspjeh s inteligencijom
- nesposobnost razlikovanja inteligencije od drugih specifičnih sposobnosti
- poteškoće u identificiranju darovite djece koja nemaju radne navike niti navike učenja
- nedostatak osposobljenosti nastavnika za postupke ocjenjivanja
- nedovoljno stečenog znanja o darovitosti u obrazovnom procesu...

Nepoznavanje rada s darovitom djecom može dovesti do različitih problema u radu s njima.

Istraživači su otkrili da više od polovice darovite djece u školi ne postiže razinu za koju su sposobni upravo zbog neadekvatnog rada s njima [9]. Tome sigurno doprinosi također činjenica da ne poznajemo pojedine karakteristike darovite djece u različitim godinama starosti.

Čak i tijekom srednje škole, darovita djeca imaju tendenciju da budu introvertirana i vole biti sama. Također u adolescenciji darovita djeca vole sama provoditi vrijeme čitajući, slikajući ili se baviti drugim aktivnostima koje su potrebne za razvoj svoje darovitosti. Adolescentima je teško pronaći prijatelje koji bi razumjeli njihove naizgled kontradiktorne želje i koji bi mu dali prostor i vrijeme kada bi želio biti sam te bi mu bili dostupni kada bi želio društvo [7].

Možemo zaključiti da darovita djeca imaju mnogo emocionalnih i društvenih potreba. Pedagoški radnici trebali bi toj djeci ponuditi brojne dodatne prilagodbe za stjecanje društvenih i emocionalnih vještina. Nepoznavanje karakteristika, kasno otkrivanje darovitosti kod djece i druge prepreke utječu na činjenicu da darovitim učenicima često nudimo neprikladne metode i prilagodbe.

2. Istraživački dio

Na temelju navedenih rezultata istraživanja proveli smo istraživanje s ciljem utvrđivanja mišljenja pedagoških radnika o njihovoj osposobljenosti za rad s darovitom djecom s obzirom na područje rada, dob i iskustvo s darovitom djecom.

Osim toga, istraživanjem će se također identificirati mišljenja pedagoških radnika o njihovoj osposobljenosti za rad s darovitom djecom; kako pedagoški radnici definiraju odnosno razumiju pojam darovitosti; koje metode i oblike rada koriste pri radu s darovitom djecom.

2.1. Metode istraživanja

U istraživačkom radu koristili smo deskriptivnu i inferencijalnu metodu empirijskog pedagoškog istraživanja.

Za prikupljanje podataka korišten je upitnik. U istraživanje su uključena 94 pedagoška radnika.

Tablica 1. Broj (f) i strukturni postotak (f %) pedagoških radnika prema dobi

Dobna skupina	f	f %
Do 27 godina	12	12,77
Od 28 do 35 godina	13	13,83
Od 36 do 43 godine	18	19,15
Više od 44 godine	51	54,26
Ukupno	94	100,00

U istraživanju je sudjelovala većina pedagoških radnika starija od 44 godine, nešto manje pedagoških radnika u dobi između 36 i 43 godine, još manje pedagoških radnika u dobi između 28 i 35 godina i najmanje pedagoških radnika u dobi do 27 godina.

Podaci su obrađeni pomoću računalnog programa SPSS. Koristili smo osnovnu deskriptivnu statistiku, χ^2 test hipoteze o neovisnosti i obrada otvorenih pitanja kodiranjem.

2.2. Rezultati i tumačenje

Većina pedagoških radnika već je podučavala darovito dijete, dok ih samo 27,66 % nije podučavalo. Većina nastavnika osnovnih i srednjih škola podučavala je darovito dijete, dok u vrtiću postoji nekoliko odgajatelja koji nisu podučavali darovito dijete.

Tablica 3. Broj (f) i strukturni postotak (f %) darovite djece koja su imala izrađen individualiziran program

Područje rada	Izrađen individualiziran program		Ukupno
	Da	Ne	
Dječji vrtić	0	6	6
	0 %	100 %	100 %
Osnovna škola	14	15	29
	48,28 %	51,72 %	100 %
Srednja škola	2	30	32
	6,25 %	93,75 %	100 %
Ukupno	16	51	67
	23,88 %	76,12 %	100 %
Rezultat χ^2 testa s omjerom vjerojatnosti	$\chi^2 = 18,53; g = 2, P = 0,00$		

Rezultat X^2 test s omjerom vjerojatnosti pokazuje da postoje statistički značajne razlike ovisno o tome jesu li imali daroviti učenici izrađen individualizirani program. Tablica pokazuje da čak 76,12 % darovite djece nije imalo izrađen individualizirani program. Iz tablice također možemo vidjeti da je većina darovite djece s izrađenim individualiziranim programom osnovnoškolaca. Rezultati pokazuju da su samo dva srednjoškolca imala izrađen individualizirani program, dok ga u vrtiću nije imalo niti jedno dijete. Rezultati našeg istraživanja podudaraju se s regulacijom rada s darovitom djecom u Sloveniji. Slovenski program rada s darovitim učenicima zamišlja rad samo s djecom u osnovnim i srednjim škola, dok prema Stritihu [8] darovita djeca predškolske dobi ne bi se izričito spominjala.

Zanimalo nas je također koliko je pedagoških radnika pružalo pomoć darovitom djetetu. Utvrdili smo da je više od polovice pedagoških radnika pružalo pomoć, a nešto manje pomoć nije pružalo.

Pedagoški radnici koji su darovitoj djeci pružali dodatnu pomoć, pružali su je u sljedećim oblicima i metodama.

Tablica 4. Strukturni postotak (f %) oblika i metoda rada koje pedagoški radnici nude darovitoj djeci

Oblici prilagodbe	Strukturni postotak (f %)
Nastavni sadržaj (dodatni teži zadaci, seminarski zadaci, problemski zadaci)	53,2
Organizacija nastave (dodatna nastava, istraživački rad, dopunska nastava)	25,5
Aktivnosti u školi izvan nastave (priprema za natjecanja i natječajne)	14,9
Dodatne aktivnosti za darovite učenike (izleti, kampovi, izložbe...)	6,4
Ukupno	100,0
Rezultat testa χ^2	$\chi^2 = 23,38$; g = 3, P = 0,00

Tablica pokazuje da nastavnici pružaju pomoć darovitim učenicima u obliku diferencijalnih nastavnih sadržaja, drugačije organizacije nastave, dodatnih aktivnosti u školi izvan nastave i dodatnih aktivnosti za darovite učenike. Zanimalo nas je koje aktivnosti nastavnici najviše koriste. S testom χ^2 utvrdili smo da postoje statistički značajne razlike u oblicima i metodama pomoći koje pedagoški radnici nude darovitoj djeci. Nastavnici najviše koriste diferencijaciju nastavnih sadržaja, nešto manje diferencijaciju organizacije nastave, još manje organizaciju aktivnosti izvan učionice i najmanje dodatne aktivnosti za darovite. Nitko od anketiranih pedagoških radnika nije spomenuo prilagodbe i strategije za podršku društvenom i emocionalnom razvoju djece. Rezultati našeg istraživanja podudaraju se s Juriševićem [5] koji otkrivaju da darovitim učenicima nedostaju popratne aktivnosti poput raznih tematskih kampova, ekskurzija, posebnih radionica i različitih dobrovoljnih aktivnosti. Predlažu također da bi škole mogle proširiti ponudu aktivnosti koje slijede njihove interese i osobni razvoj [5].

Tablica 5. Broj (f) i strukturni postotak (f %) u metodi osposobljavanja pedagoških radnika s darovitom djecom prema dobi

Dob pedagoških radnika	Način stjecanja znanja			Ukupno
	Tijekom studija	Samostalnim čitanjem literature	Kroz seminare na koje me je uputio moj sadašnji poslodavac	
do 27 godina	10	2	0	12
	83,33 %	16,67 %	0,00 %	100 %
Od 28 do 35 godina	3	4	1	8
	37,50 %	50,00 %	12,50 %	100 %
Od 36 do 43 godine	6	5	6	17
	35,29 %	29,41 %	35,29 %	100 %
Više od 44 godine	16	15	12	43
	37,21 %	34,88 %	27,91 %	100 %
Ukupno	35	26	19	80
	43,75 %	32,50 %	23,75 %	100 %
Rezultat χ^2 testa s omjerom vjerojatnosti	$\chi^2 = 13,44$; g = 6; p = 0,04			

Rezultat χ^2 testa s omjerom vjerojatnosti pokazuje da postoje statistički značajne razlike u načinu stjecanja znanja o darovitoj djeci prema dobi pedagoških radnika. Pedagoški radnici do 27 godina u većini (38,88 %) stječu znanja za rad s darovitim učenicima tijekom studija, dok se postoci u ostalim dobnim skupinama kreću gotovo ravnomjerno na sva tri načina stjecanja znanja. Iz ovoga možemo zaključiti da studijski programi posvećuju više pažnje na rad s darovitom djecom nego što su nudili prethodnih godina.

Većina pedagoških radnika stekla je znanje tijekom studija, nešto manje samostalnim čitanjem literature, a najmanje putem seminara na koje ih je uputio trenutni poslodavac. Rezultati našeg istraživanja podudaraju se s rezultatima Dobnika [2] koji među najčešće razloge za nastavnikovu nesposobnost prepoznavanja darovite djece uvrštava nedovoljno stečeno znanje o darovitosti u procesu obrazovanja. Također Ferbežer [4] slaže se s nedostatkom znanja o darovitoj djeci među pedagoškim radnicima i napominje da bi se većina problema koje imamo u radu s darovitom djecom izbjegla proučavanjem različitih izvora.

Tablica 6. Strukturni postotak (f %) stavova pedagoških radnika o važnosti izjava koje karakteriziraju darovito dijete

Pretpostavke darovitosti	Važnost pojedinih pretpostavki (f %)			Ukupno	Rezultat testa χ^2
	Manje važno	Važno	Vrlo važno		
Natprosječno inteligentan	15,71	62,86	21,43	100	$\chi^2 = 27,8$; g = 2; p = 0,00
Iznutra motiviran	4,00	46,00	50,00	100	$\chi^2 = 19,46$; g = 2; p = 0,00
Vrlo kreativan	7,14	32,86	60,00	100	$\chi^2 = 29,34$; g = 2; p = 0,00

Rezultat χ^2 testa u sva tri slučaja pokazuje statistički značajne razlike. Većini pedagoških radnika je važno da je darovito dijete također natprosječno inteligentno. Čak i uz pretpostavku unutarnje motiviranosti, nešto manje od polovice njih odlučilo je da je to važan dio talenta, a polovica smatra da je unutarnja motivacija vrlo važan preduvjet kreativnosti. Više od većini pedagoških radnika je važno da je darovito dijete također vrlo kreativno.

Tablica 7. Strukturni postotak (f) stavova pedagoških radnika u skladu s tvrdnjama

Tvrdnje	Slažem se s tvrdnjama (f %)		Ukupno	Rezultat testa χ^2
	Da	Ne		
Inteligentna djeca također su darovita djeca	51,06	48,94	100	$\chi^2 = 0,04$; g = 1; p = 0,84
Talentirana djeca također su darovita djeca	54,26	45,74	100	$\chi^2 = 0,68$; g = 1; p = 0,41
Darovita djeca također su uspješna u učenju	34,04	65,96	1000	$\chi^2 = 9,57$; g = 1; p = 0,00

Rezultat χ^2 testa u prvom slučaju pokazuje ($\chi^2 = 0,04$; g = 1; p = 0,84) da nema statistički značajnih razlika ovisno o tome slažu li se pedagoški radnici s tvrdnjom da su i inteligentna djeca darovita djeca. Nešto veći broj pedagoških radnika kaže da je inteligentno dijete također darovito dijete, a nešto manji broj opovrgava tu tvrdnju.

Čak i kada se tvrdi da je talentirano dijete također darovito dijete, nema statistički značajnih razlika. Nešto više od polovice njih slaže se s tvrdnjom, a nešto manje negira tu tvrdnju.

Postoje statistički značajne razlike u tvrdnji da su darovita djeca također uspješna u učenju. Većina pedagoških radnika ne slaže se s tvrdnjom da je darovito dijete također uspješno u učenju.

Rezultati našeg istraživanja ukazuju na niz pogrešnih tumačenja koja pedagoški radnici imaju o darovitoj djeci. Na ovaj problem upozoravaju brojna istraživanja koja ističu da pedagoški radnici nisu dovoljno osposobljeni za prepoznavanje darovite djece. Oni nisu sposobni razlikovati inteligenciju od drugih specifičnih sposobnosti [2], da darovitost pripisuju više konformističkim učenicima [2] te da bi osim kognitivnih značajki darovite djece trebali obratiti pozornost također na interes, osobnu motivaciju za aktivnost i rezultat te aktivnosti [4].

3. Zaključak

Dosadašnji rezultati istraživanja pripisuju se nedovoljnoj osposobljenosti pedagoških radnika za rad s darovitom djecom. Znanje za rad s njima stjecali su samo tijekom studija (i to uglavnom mlađi nastavnici), a ne u obliku samostalnog studija literature ili dodatnih seminara.

Rezultati ukazuju da pojam darovitosti razumijemo preširoko i da nismo dovoljno osposobljeni za rad s darovitom djecom. Bilo bi zanimljivo proučavati kako razumijemo pojedine vrste darovitosti, prije svega dvostruko talentiranu djecu i darovitu djecu koja nije uspješna u učenju. Predlažemo dodatno osposobljavanje pedagoških radnika za rad s darovitom djecom koji bi bili usmjereni razumijevanju koncepta darovitosti i rad s njima. Osim toga, prema našem mišljenju najbolje bi bilo uvesti promjene u sam koncept rada s darovitom djecom.

4. Literatura

- [1] Bezič, T. i Deutch, T. (2011). Poročilo o raziskavi: Analiza uresničevanja Koncepta-Odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci v devetletni OŠ, ob koncu šol. Leta 2009/2010. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [2] Dobnik, B. (1988). identifikacija in delo z nadarjenimi učenci – sodelovanje učiteljev in šolskih svetovalnih delavcev. V Bezič, T. (Ur.), Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo (str. 101–120). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [3] Fabjančič, N. (2013). Nadarjen.si (odkrivanje in delo z nadarjenimi učenci na OŠ Venclja Perka) - samoevalvacijsko poročilo. Ljubljana: Osnovna šola Venclja Perka.
- [4] Ferbežer, I. (1998). Identifikacija in razvijanje nadarjenosti. V Bezič, T. (Ur.), Nadarjeni, šola, šolsko svetovalno delo (str. 33–55). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [5] Juriševič, M. (2012). Nadarjeni učenci v slovenski šoli: analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti znanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [6] Marland, S.P. (1972). Education of the gifted and talented: Vol.1. Report to the Congress OF THE United States by the U.S. Commissioner of Education. Washington: U.A. Government Printing Office.
- [7] Robinson, A., Shore, M., D. L. Enersen (2006). Best Practices in Gifted Education An Evidence-Based Guide. Balcones Drive Ste: Prufrock Press.
- [8] Stritih, B. (2013). Podpora psihologa vzgojiteljici v vrtcu pri delu s potencialno nadarjenim otrokom. V Juriševič, M. in Gradišek, P. (ur.), Posvetovanje: Podpora psihologa učiteljem in vzgojiteljem pri delu z nadarjenimi (str. 51–61). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [9] Woolfolk, A. (2002). *Pedagoška psihologija*. Ljubljana: Educey.